
Ishavasyopanishat with ShankarabhAshya

ஈஸாவாஸ்யோபநிஷத் ஸாங்கரபா⁴ஷ்யஸஹிதா

Document Information

Text title : IshAvAsyopanishat (shAnkarabhAShya 2)

File name : IshAvAsyopanishadshAnkarabhAShya.itx

Category : upanishhat, shankarAchArya, bhAShya

Location : doc_upanishhat

Transliterated by : svAminI tattvapriyAnanda tattvapriya3108 at gmail.com

Proofread by : svAminI tattvapriyAnanda

Acknowledge-Permission: svAminI tattvapriyAnanda

Latest update : August 25, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 28, 2025

sanskritdocuments.org

ஈசாவாஸ்யோபநிஷத் ஶாங்கரபா⁴ஷ்யஸஹிதா

ஈசாவாஸ்யோபநிஷத் (1)

ஓ பூர்ணமத:³ பூர்ணமித³ம் பூர்ணாற்பூர்ணமுத³ச்யதே | பூர்ணஸ்ய பூர்ணமாதா³ய
பூர்ணமேவாவஸிஷ்யதே ||

ஓ ஶாந்தி: ஶாந்தி: ஶாந்தி: ||

ஈசாதி³மந்த்ராணம் விநியோக:³

“ஈசா வாஸ்யம்” இத்யாத³யோ மந்த்ரா: கர்மஸ்வவிநியுக்தா: | தேஷாமகர்ம-
ஸேஷஸ்யாத்மநோ யாதா²த்ம்ய-ப்ரகாஸகத்வாத் | யாதா²த்ம்யம் சாத்மந:
ஸூத்³த⁴த்வாபாப-வித்³த⁴த்வகைத்வ-நித்யத்வாஸரீரத்வ-ஸர்வ-க³த்வாதி³ வக்ஷ்யமாணம்
| தச்ச கர்மண விருத்⁴யேதேதி யுக்த ஏவைஷாம் கர்மஸ்வவிநியோக:³ |

ந ஹி ஏவம்-லக்ஷணமாத்மநோ யாதா²த்ம்யமுத்பாத³யம் விகார்யமாப்யம்
ஸம்ஸ்கார்யம் கர்த்த்ரு³-போ⁴க்த்ரு³-ரூபம் வா, யேந கர்ம-ஸேஷதா ஸ்யாத் |
ஸர்வாஸாமுபநிஷதா³மாத்ம-யாதா²த்ம்ய-நிரூபணேநைவ உபக்ஷ்யாத் | கீ³தாநாம்
மோக்ஷ-த⁴ர்மாணம் சைவம்-பரத்வாத் | தஸ்மாதா³த்மநோ⁵நேகத்வ-கர்த்த்ரு³த்வ-
போ⁴க்த்ரு³த்வாதி³ ச, அஸூத்³த⁴த்வ-பாப-வித்³த⁴த்வாதி³ ச, உபாதா³ய லோக-பு³த்³தி⁴-
ஸித்³த⁴ம் கர்மாணி விஹிதாநி |

கர்மாதி⁴கார:

யோ ஹி கர்ம-ப²லேநார்தீ² த்³ரு³ஷ்டேந ப்³ரஹ்ம-வர்சஸாதி³நா, அத்³ரு³ஷ்டேந
ஸ்வர்கா³தி³நா ச, “த்³வி-ஜாதிரஹம், ந காண-குப்³ஜத்வாத³யநதி⁴கார-ப்ரயோஜக-
த⁴ர்மவாந்” இத்யாத்மாநம் மந்யதே ஸோ⁵தி⁴க்ரியதே கர்மஸு இதி ஹ்யதி⁴கார-
விதோ³ வத்³ந்தி |

அநுப³ந்த⁴சதுஷ்டயம்

தஸ்மாதே³தே மந்த்ரா ஆத்மநோ யாதா²த்ம்ய-ப்ரகாஸநேநா⁵⁵த்ம-விஷயம்
ஸ்வாபா⁴விகமஜ்ஞாநம் நிவர்த்தயந்த: ஶோக-மோஹாதி³-ஸம்ஸார-த⁴ர்ம-விச்சி²த்தி-
ஸாத⁴நம் ஆத்மைகத்வாதி³-விஜ்ஞாநம் உத்பாத³யந்தி, இத்யேவமுக்ந்தாதி⁴கார்யபி⁴தே⁴ய-
ஸம்ப்³ந்த⁴-ப்ரயோஜநாந் மந்த்ராந் ஸங்க்ஷேபதோ வ்யாக்²யாஸ்யாம: ||

ஓ

ஈஸா வாஸ்யமித³ ஸர்வம் யத்கிஞ்ச ஜக³த்யாம் ஜக³த் |

தேந த்யக்தேந பு⁴ஞ்ஜீதா² மா க்³ரு⁴:⁴ கஸ்யஸ்வித³த⁴நம் || 1 ||

ஈஸாவாஸ்யமித்யாதி³ | (2) | ஈஸா ஈஷ்டே இதி ஈட், தேநேஸா | ஈஸிதா பரமேஸ்வர:
பரமாத்மா ஸர்வஸ்ய | ஈ ஹி ஸர்வமீஷ்டே ஸர்வ-ஜந்தூநாமாத்மா ஸந்
ப்ரத்யகா³தமதயா | தேந ஸ்வேந ரூபேணாத்மநா ஈஸா வாஸ்யம் ஆச்சா²த³நீயம்
| கிம்?

இத³ம் ஸர்வம் யத்கிஞ்ச யத்கிஞ்சித் ஜக³த்யாம் ப்ரு⁴தி²வ்யாம் ஜக³த் தத்ஸர்வம் |
ஸ்வேநாத்மநா ஈஸேந ப்ரத்யகா³தமதயா “அஹமேவேத³ம் ஸர்வம்” இதி பரமார்த²-
ஸத்ய-ரூபேணாந்ரு⁴தமித³ம் ஸர்வம் சராசரமாச்சா²த³நீயம் ஸ்வேந (3) பரமாத்மநா
| யதா² சந்த³நாகர்வாதே:³ உத³காதி³-ஸம்ப³ந்த⁴ஜ-க்லேதா³தி³ஜமௌபாதி⁴கம்
தௌ³ர்³நத்யம் தத்ஸ்வரூப-நிகர்ஷணநாச்சா²த³யதே ஸ்வேந பாரமார்தி²கேந
க³நதே³ந, தத்³வத்³ ஏவ ஹி ஸ்வாத்மந்யத்யஸ்தம் ஸ்வாபா⁴விகம் கர்த்ரு⁴த்வ-
போ⁴க்த்ரு⁴த்வாதி³-லக்ஷணம் ஜக³த்³ த்³வைத-ரூபம் ஜக³த்யாம் ப்ரு⁴தி²வ்யாம் -
“ஜக³த்யாம்” இத்யுபலக்ஷணாத்²வாத்ஸர்வமேவ நாம-ரூப-கர்மாக²யம் விகார-
ஜாதம் (4) - பரமார்த²-ஸத்யாத்ம-பா⁴வநயா த்யக்தம் ஸ்யாத் |

ஏவமீஸ்வராத்ம-பா⁴வநயா யுக்தஸ்ய புத்ரா³யேஷண-த்ரய-ஸம்ந்யாஸே ஏவாதிகார:
ந கர்மஸு | தேந த்யக்தேந த்யாகே³நேத்யர்த:² | ந ஹி த்யக்தோ ம்ரு⁴: புத்ரோ
வா ப்ரு⁴த்யோ வா ஆத்ம-ஸம்ப³ந்தி⁴தாயா: (5) அபா⁴வாதா³த்மாநம் பாலயதி | அத:
“த்யாகே³ந” இத்யயமேவ வேதா³ர்த:² | பு⁴ஞ்ஜீதா:² பாலயதா:² |

ஏவம் த்யக்தைஷணஸ்த்வம் மா க்³ரு⁴:⁴ (6) க்³ரு⁴தி⁴மாகாங்க்ஷாம் மா கார்ஷீ: த⁴ந-
விஷயாம் | கஸ்யஸ்வித³த⁴நம் (7) கஸ்யசித் பரஸ்ய ஸ்வஸ்ய வா த⁴நம் மா
காங்க்ஷீரித்யர்த:² | ஸ்விதி³த்யநர்த²கோ நிபாத: | அத²வா, மா க்³ரு⁴:⁴ | கஸ்மாத்?
கஸ்யஸ்வித³த⁴நம் இத்யாக்ஷேபார்த:² | ந கஸ்யசித்³த⁴நம்ஸ்தி, யத்³ க்³ரு⁴:⁴யேத |
“ஆத்மவேத³ம் ஸர்வம்” (சா². 8.25.2) இதீஸ்வர-பா⁴வநயா ஸர்வம் த்யக்தம் | அத
ஆத்மந ஏவேத³ம் ஸர்வம், ஆத்மவ ச ஸர்வம் | அதோ மித²யா-விஷயாம் க்³ரு⁴தி⁴ம்
மா கார்ஷீரித்யர்த:² || 1 ||

ஏவம் “ஆத்ம-வித:³ புத்ரா³யேஷண-த்ரய-ஸம்ந்யாஸேநாத்ம-ஜ்ஞாந-நிஷ்ட²தயா
ஆத்மா ரக்ஷிதவ்ய:” இத்யேஷ வேதா³ர்த:² | அத² இதரஸ்ய அநாத்மஜ்ஞதயா⁵⁵த்ம-
க்³ரஹ்ணயாஸக்தஸ்ய இத³முபதி³ஸ்தி மந்த்ர: -
க்ரவந்நேவேஹ கர்மாணி ஜிஜீவிஷேச்ச²த³ ஸமா: |

ஏவம் த்வயி நாந்யதே²தோ⁵ஸ்தி ந கர்ம விப்யதே நரே || 2 ||

குர்வந்நிதி | குர்வந்நேவ (8) இஹ நிர்வர்த்தயந்நேவ கர்மாணி அக்³நிஹோத்ரா³நி ஜிஜீவிஷெத் ஜீவிதுமிச்சே²த் ஸதம் ஸத-ஸங்க²யாகா: ஸமா: ஸம்வத்ஸராந் | தாவத்³தி⁴ புருஷஸ்ய பரமாயுர்நிருபிதம் | ததா² ச ப்ராப்தாநுவாதே³ந யஜ்ஜிஜீவிஷெத் ஸதம் வர்ஷாணி தத்குர்வந்நேவ கர்மாணீத்யேதத்³விதீ⁴யதே |

ஏவம் ஏவம்-ப்ரகாரேண (9) த்வயி ஜிஜீவிஷதி நரே நர-மாத்ராபி⁴மாநிநி இத: ஏதஸ்மா³த்³ அக்³நிஹோத்ரா³நி கர்மாணி குர்வதோ வர்த்தமாநாத் ப்ரகாராத்³ அந்யதா² ப்ரகாராந்தரம் ந அஸ்தி, யேந ப்ரகாரேணஸூ⁴ம் கர்ம ந விப்யதே | கர்மண ந விப்யத இத்யர்த:² | அத: ஸாஸ்த்ர-விஹிதாநி கர்மாண்யக்³நிஹோத்ரா³நி குர்வந்நேவ ஜிஜீவிஷெத் |

ஜ்ஞாநகர்மஸமுச்சயக²ண்ட³நம்

ப்ரஸ்ந:

கத²ம் புநரித³மவக³ம்யதே “பூர்வேண மந்த்ரேண ஸம்ந்யாஸிநோ ஜ்ஞாந-நிஷ்டோ²க்தா, த்³விதீயேந தத³ஸக்தஸ்ய கர்ம-நிஷ்டா²” இதி?

உத்தரம்

ஜ்ஞாநகர்மவிபா⁴க:³

உச்சயதே | ஜ்ஞாந-கர்மணோர்விரோத⁴ம் பர்வதவத்³ அகம்ப்யம் யதோ²க்தம் ந ஸ்மரஸி கிம்? இஹாப்யுக்தம் - “யோ ஹி ஜிஜீவிஷெத் ஸ கர்மாணி குர்வந்” இதி, “ஈஸா வாஸ்யமித³ம் ஸர்வம்”, “தேந த்யக்தேந பு⁴ஞ்ஜீதா:² மா க்³ரு⁴:⁴ கஸ்யஸ்வித்³த⁴நம்” (ஈ. 1) இதி ச | “ந ஜீவிதே மரணே வா க்³ரு⁴:⁴த்⁴ம் குர்வீதாரண்யமியாத் இதி ச (10) பத³ம், ததோ ந புநரியாத்” இதி ஸம்ந்யாஸ-ஸாஸநாத் | உப⁴யோ: ப²ல-பே⁴த³ம் ச வக்ஷயதி (7, 18) | “இமௌ த்³வாவேவ பந்தா²நாவநுநிஷ்க்ராந்ததரௌ ப⁴வத: க்ரியா-பத²ஸ்சைவ புரஸ்தாத் ஸந்ந்யாஸஸ்சோத்தரேண” | நிவ்ரு⁴த்தி-மார்கே³ண ஏஷண-த்ரயஸ்ய த்யாக:³ | தயோ: ஸந்ந்யாஸ-பத² ஏவாதிரேசயதி | “ந்யாஸ ஏவாத்யரேசயத்” (ம.நா. 4.78) இதி ச தைத்திரீயகே | “த்³வாவிமாவத² பந்தா²நௌ யத்ர வேதா:³ ப்ரதிஷ்டி²தா: | ப்ரவ்ரு⁴த்தி-லக்ஷணே த⁴ர்மோ நிவ்ரு⁴த்திஸ்ச விபா⁴ஷித: “ (ம.பா⁴.ஸா. 241.6) இத்யாதி³ புத்ராய விசார்ய நிஸ்சிதமுக்க்தம் வ்யாஸேந வேதா³சார்யேண ப⁴க³வதா | விபா⁴க³ம் சாநயோ: ப்ரத³ர்ஸயிஷ்யாம: (நவம-மந்த்ர-வ்யாக்²யாநாவதரணிகாயாம், அந்திம-மந்த்ர-வ்யாக்²யாநே ச) || 2 ||

அதே²தா³நீமவித்³வந்நிந்தா³ர்³தோ²ஸ்யம் மந்த்ர ஆரப⁴யதே -

அஸூர்யா நாம தே லோகா அந்தே⁴ந தமஸா⁵⁵வ்ரு⁴:⁴தா: |

தா^௨ஸ்தே ப்ரேத்யாபி⁴க³ச்ச²ந்தி யே கே சா⁵⁵தம்ஹநோ ஜநா: || 3 ||

அஸுர்யா: பரமாத்ம-பா⁴வமத்³வ்யமபேக்ஷ்ய தே³வாத³யோ⁵ப்யஸுரா: | தேஷாம்
ச ஸ்வ-பூ⁴தா லோகா அஸுர்யா: நாம | நாம-ஸப்³தோ³ந³ந²கோ நிபாத: |
தே லோகா: கர்ம-ப²லாநி | லோக்யந்தே த்³ரு³ஸ்யந்தே பு⁴ஜ்யந்த இதி ஜந்மாநி
| அந்தே⁴ந அதி³ர்ஸநாத்மகேநாஜ்ஞானேந தமஸா ஆவ்ரு³தா: ஆச்சா²தி³தா: |
தாந் ஸ்தா²வராந்தாந் ப்ரேத்ய த்யக்த்வேமம் தே³ஹம் அபி⁴க³ச்ச²ந்தி யதா²-கர்ம
யதா²-ஸ்ருதம் (க. 2.2.7) | யே கே ச ஆத்மஹந: ஆத்மாநம் க்⁴நந்தீ³த்யாத்மஹந:
| கே? தே ஜநா: யே⁵வித்³வாம்ஸ: | கத²ம் தே ஆத்மாநம் நித்யம் ஹிம்ஸந்தி?
அவித்³யா-தோ³ஷேண வித்³யமாநஸ்யாத்மந: திரஸ்கரணத் | வித்³யமாநஸ்யாத்மநோ
யத்கார்யம் ப²லமஜராமரத்வாதி³-ஸம்வேத³ந-லக்ஷணம், தத் ஹதஸ்ய இவ
திரோபூ⁴தம் ப⁴வதீதி ப்ராக்ரு³தா அவித்³வாம்ஸோ ஜநா ஆத்மஹந இத்யுச்யந்தே
| தேந ஹ்யாத்ம-ஹநந-தோ³ஷேண ஸம்ஸரந்தி தே || 3 ||

யஸ்யாத்மநோ ஹநநாத³வித்³வாம்ஸ: ஸம்ஸரந்தி, தத்³விபர்யயேண வித்³வாம்ஸோ
ஜநா முச்யந்தே தே நாத்மஹந: (12) , தத்கீத்³ரு³ஸமாத்ம-தத்த்வமிதி? உச்யதே -
அநேஜதே³கம் மநஸோ ஜவீயோ நைநத்³தே³வா ஆப்நுவந்பூர்வமர்ஷத் |
தத்³தா⁴வதோ⁵ந்யாநத்யேதி திஷ்ட²த்தஸமிந்நபோ மாதரிஸ்வா த³தா⁴தி || 4 ||

அநேஜதி³தி | அநேஜத் ந ஏஜத் | “ஏஜ்ரு³ கம்பநே” | கம்பநம் சலநம், ஸ்வாவஸ்தா²-
ப்ரச்யுதி:, தத்³வர்ஜிதம் | ஸர்வதை³க-ரூபமித்யர்த:² | தச்ச ஏகம் ஸர்வ-பூ⁴தேஷு |
மநஸ: ஸங்கல்பாதி³-லக்ஷணத்³ ஜவீய: ஜவவத்தரம் |

ஆக்ஷேப:

கத²ம் விருத்³த⁴முச்யதே - “த்⁴ருவம் நிஸ்ஸலமித³ம்”, “மநஸோ ஜவீய:”, இதி ச?

ஸமாதா⁴நம்

நைஷ தோ³ஷ: | நிருபாத⁴யுபாதி⁴மத்தவேநோபபத்தே: | ததந் நிருபாதி⁴கேந ஸ்வேந
ரூபேணேச்யதே “அநேஜதே³கம்” இதி | மநஸோ⁵ந்த:-கரணஸ்ய ஸங்கல்ப-விகல்ப-
லக்ஷணஸ்யோபாதே:⁴ அநு-வர்த்தநாத் (13) | இஹ தே³ஹஸ்த²ஸ்ய மநஸோ
ப்³ரஹ்ம-லோகாதி³-தூ³ர-க³மநம் ஸங்கல்பேநக்ஷண-மாத்ராத்³ ப⁴வதீத்யதோ மநஸோ
ஜவிஷ்ட²த்வம் லோகே ப்ரஸித்³த⁴ம் | தஸமிந்மநஸி ப்³ரஹ்ம-லோகாதீ³ந் த்³ருதம்
க³ச்ச²தி ஸதி, ப்ரத²ம்-ப்ராப்த: இவ ஆத்ம-சைதந்யாவபா⁴ஸோ க்³ரு³ஹ்யதே | அத:
“மநஸோ ஜவீய:” இத்யாஹ |

ந ஏநத்³ தே³வா: த்³யோதநாத்³தே³வா: சக்ஷுராதி³நீந்த்³ரியாணி, ஏதத் ப்ரக்ரு³தமாத்ம-
தத்த்வம் ந ஆப்நுவந் ந ப்ராப்தவந்த: | தே⁴யோ மநோ ஜவீய: | மநோ-வ்யாபார-

வ்யவஹிதத்வாத்³ ஆபா⁴ஸ-மாத்ரமப்ப்யாத்மந: (14) நைவ தே³வாநாம் விஷயீ-ப⁴வதி
 | யஸ்மாத்³ ஜவநாந்மநஸோ⁵பி பூர்வமர்ஷத் பூர்வமேவ க³தம், வ்யோமவத்³
 வ்யாபித்வாத் |

ஸர்வ-வ்யாபி ததா³த்ம-தத்த்வம் ஸர்வ-ஸம்ஸார-த⁴ர்ம-வர்ஜிதம் ஸ்வேந
 நிருபாதி⁴கேந ஸ்வரூபேண அவிக்கிரியமேவ ஸத், உபாதி⁴-க்ரு³தா: ஸர்வா: ஸம்ஸார-
 விக்கிரியா அநுப⁴வதி இவ (15) அவிவேகிநாம் மூடா⁴நாமநேகம் இவ ச ப்ரதி-தே³ஹம்
 ப்ரத்யவபா⁴ஸத இத்யேததா³ஹ - தத்³ தா⁴வத: த்³ருதம் க³ச்ச²த: அந்யாந் ஆத்ம-
 விஸக்ஷணந் மனோ-வாகி³ந்த்³ரிய-ப்ரப⁴ரு³தீந் அத்யேதி அதீத்ய க³ச்ச²தி இவ |
 இவார்த்²ம் ஸ்வயமேவ த³ர்ஸயதி - “திஷ்ட²த்” இதி, ஸ்வயமவிக்கிரியமேவ ஸதி³த்யர்த:~
 |

தஸ்மிந் ஆத்ம-தத்தவே ஸதி நித்ய-சைதந்ய-ஸ்வபா⁴வே, மாதரிஸ்வா மாதரி
 அந்தரிக்ஷே ஸ்வயதி க³ச்ச²தீதி மாதரிஸ்வா வாயு:, ஸர்வ-ப்ராண-ப⁴ரு³த், க்ரியாத்மக:
 | யதா³ர்யாணி கார்ய-கரண-ஜாதாநி யஸ்மிந்நோதாநி ப்ரோதாநி ச, யத்ஸூத்ர-
 ஸம்ஜ்ஞகம் ஸர்வஸ்ய ஜக³தோ விதா⁴ரயித்ரு³, ஸ மாதரிஸ்வா | அப: கர்மாணி
 ப்ராணிநாம் சேஷ்டா-லக்ஷணநி, அக்³ந்யாதி³த்ய-பர்ஜந்யாதீ³நாம் ஜ்வலந-த³ஹந-
 ப்ரகாஸாபி⁴வர்ஷணாதி³-லக்ஷணநி | த³தா⁴தி விப⁴ஜதி இத்யர்த:~² | தா⁴ரயதீதி
 வா | “பீ⁴ஷாஸ்மாத்³வாத: பவதே” (தை. 2.8.1) இத்யாதி³-ஸ்ருதிப⁴ய: | ஸர்வா ஹி
 கார்ய-கரணாதி³-விக்கிரியா நித்ய-சைதந்யாத்ம-ஸ்வரூபே ஸர்வாஸ்பத³-பூ⁴தே ஸத்யேவ
 ப⁴வந்தீத்யர்த:~² || 4 ||

ந மந்த்ராணாம் ஜாமிதாஸ்தீதி பூர்வமந்த்ரோக்தமப்ப்யர்த்²ம் புநராஹ -
 ததே³ஜதி தந்நைஜதி தத்³தூ³ரே தத்³வந்திகே |
 தத்³ந்த்ரஸ்ய ஸர்வஸ்ய தது³ ஸர்வஸ்யாஸ்ய பா³ஹ்யத: || 5 ||

ததே³ஜதீதி | தத்³ ஆத்ம-தத்த்வம் யத்ப்ரக்ரு³தம் தத்³ ஏஜதி சலதி, தத்³ ஏவ ச நைஜதி
 ஸ்வதோ நைவ சலதி | ஸ்வதோ⁵சலமேவ ஸத், சலதி இவ இத்யர்த:~² | கிஞ்ச, தத்³
 தூ³ரே வர்ஷ-கோடி-ஸதைர்ப்யவிது³ஷாம் அப்ராப்யத்வாத்³ தூ³ரே இவ | தத்³ உ
 அந்திகே இதி ச்³சே²த:~³ | தது³ அந்திகே ஸமீபே⁵த்யந்தமேவ விது³ஷாமாத்மத்வாத்
 | ந கேவலம் தூ³ரே, அந்திகே ச | தத்³ அந்த: அப⁴யந்தரே அஸ்ய ஸர்வஸ்ய | “ய
 ஆத்மா ஸர்வாந்தர:” (ப்³ரு³. 3.4.1) இதி ஸ்ருதே: | அஸ்ய ஸர்வஸ்ய ஜக³தோ நாம-ரூப-
 க்ரியாத்மகஸ்ய தத்³ உ அபி ஸர்வஸ்ய அஸ்ய பா³ஹ்யத: | வ்யாபகத்வாதா³காஸவத்³
 நிரதிஸ்ய-ஸூக்ஷமத்வாத்³ அந்த: | “ப்ரஜ்ஞாந-க⁴ந ஏவ” (ப்³ரு³. 4.5.13) இதி ச
 ஶாஸநாந்நிரந்தரம் ச || 5 ||

யஸ்து ஸர்வாணி பூ⁴தாந்யாத்மந்யேவாநுபஸ்யதி |

ஸர்வபூ⁴தேஷு சாத்மாநம் ததோ ந விஜுகூ³பஸதே || 6 ||

யஸ்து ய: பரிவ்ராட் முமுக்ஷு: ஸர்வாணி பூ⁴தாநி அவ்யக்தாதீ³நி ஸ்தா²வராந்தாநி ஆத்மந்யேவ அநுபஸ்யதி | ஆத்ம-வ்யதிரிக்தாநி ந பஸ்யதீ³யத்²: | ஸர்வபூ⁴தேஷு ச தேஷ்வேவ ச ஆத்மாநம் தேஷாமபி பூ⁴தாநாம் ஸ்வமாத்மாநமாத்மவேந (16) , “யதா²ஸ்ய தே³ஹஸ்ய கார்ய-கரண-ஸங்கா⁴தஸ்ய ஆத்மா அஹம் ஸர்வ-ப்ரத்யய-ஸாக்ஷி-பூ⁴தஸ்சேதயிதா கேவலோ நிர்கூ³ண:, அநேநைவ ஸ்வரூபேணவ்யக்தாதீ³நாம் ஸ்தா²வராந்தாநாமஹமேவாத்மா” இதி ஸர்வ-பூ⁴தேஷு சாத்மாநம் நிர்விஸேஷம் யஸ்த்வநுபஸ்யதி ஸ: தத: தஸ்மாதே³வ த³ர்ஸநாத³ ந விஜுகூ³பஸதே விஜுகூ³பஸாம் க்⁴ரு³ணம் ந கரோதி | ப்ராப்தஸ்யவாநுவாதோ³ஸ்யம் | ஸர்வா ஹி க்⁴ரு³ண ஆத்மநோ⁵ந்யத்³ து³ஷ்டம் பஸ்யதோ ப⁴வதி | ஆத்மாநமேவாத்யந்த-விஸூ³த⁴ம் நிரந்தரம் பஸ்யதோ ந க்⁴ரு³ண-நிமித்தம் அர்தா²ந்தரம் அஸ்தீ³தி ப்ராப்தமேவ “ததோ ந விஜுகூ³பஸதே” இதி || 6 ||

இமமேவார்த²மந்யோ⁵பி மந்த்ர ஆஹ -

யஸ்மிந்ஸர்வாணி பூ⁴தாந்யாத்மவாபூ⁴த்³விஜாநத: |

தத்ர கோ மோஹ: க: ஸோக: ஏகத்வமநுபஸ்யத: || 7 ||

யஸ்மிந்ஸர்வாணி பூ⁴தாநி | யஸ்மிந் காலே யதோ²க்தாத்மநி வா, தாந்யேவ பூ⁴தாநி ஸர்வாணி பரமார்தா²த்ம-த³ர்ஸநாத் ஆத்மவாபூ⁴த் ஆத்மவ ஸம்வ்ரு³த்த:, பரமார்த²-வஸ்து விஜாநத:, தத்ர தஸ்மிந்காலே தத்ராத்த்மநி வா, கோ மோஹ: க: ஸோக: | ஸோகஸ்ச மோஹஸ்ச காம-கர்ம-பீ³ஜம் அஜாநதோ ப⁴வதி | ந து ஆத்ம-ஏகத்வம் விஸூ³த⁴ம் க³க³நோபமம் பஸ்யத: | “கோ மோஹ: க: ஸோக:” இதி ஸோக-மோஹயோரவித்³யா-கார்யயோராக்கேபேணஸம்ப⁴வ-ப்ரத³ர்ஸநாத் ஸகாரணஸ்ய ஸம்ஸாரஸ்ய அத்யந்தமேவோச்சே²த:³ ப்ரத³ர்ஸிதோ ப⁴வதி || 7 ||

யோ⁵யமதீதைர்மந்த்ரரைருக்த: ஆத்மா, ஸ ஸ்வேந ரூபேண கிம்-லக்ஷண இத்யாஹ அயம் மந்த்ர: -

ஸ பர்யகா³ச்ச²க்ரமகாயமவ்ரணம்

அஸ்நாவிர³ஸூ³த்⁴மபாபவித்³த⁴ம் |

கவிர்மநீஷ் பரிபூ:⁴ ஸ்வயம்பூ:⁴

யாதா²த²யதோ⁵ர்தா²ந்வயத்³தா⁴ச்சா²ஸ்வதீ³ய: ஸமாப⁴ய: || 8 ||

ஸ பர்யகா³த் | ஸ: யதோ²க்த ஆத்மா பர்யகா³த் பரி ஸமந்தாத்³ அகா³த்
 க³த்வாந் | ஆகாஸவத்³ வ்யாபீத்யர்த:² | ஸூக்ரம் ஸூத்³த⁴ம் ஜ்யோதிஷ்மத்
 | தீ³ப்திமாநித்யர்த:² | அகாயம் அஸரீர: | லிங்க³-ஸரீர-வர்ஜித இத்யர்த:² |
 அவ்ரணம் அக்ஷதம் | அஸ்நாவிரம் ஸ்நாவா: (17) ஸிரா: யஸ்மிந்ந வித்³யந்த
 இத்யஸ்நாவிரம் | அவ்ரணம்ஸ்நாவிரமித்யாப்யாம் ஸ்தூ²ல-ஸரீர-ப்ரதிஷேத:⁴
 | ஸூத்³த⁴ம் நிர்மலமவித்³யா-மல-ரஹிதமிதி காரண-ஸரீர-ப்ரதிஷேத:⁴ |
 அபாபவித்³த⁴ம் த⁴ர்மாத⁴ர்மாதீ³-பாப-வர்ஜிதம் | ஸூக்ரமித்யாதீ³நி வசாம்ஸி
 பு³ல்லிங்க³த்வேந பரினேயாநி, “ஸ பர்யகா³த்” இத்யுபக்ரம்ய “கவிர்மநீஷீ”
 இத்யாதி³நா பு³ல்லிங்க³த்வேநோபஸம்ஹாராத் |

கவி: க்ராந்த-தீ³ர்ஸீ ஸர்வ-த்³ரு³க், “நாந்யதீ³தோ⁵ஸ்தி தீ³ரஷ்ட்ரு³” (ப்³ரு³. 3.8.11)
 இத்யாதி³-ஸ்ரு³தே: | மநீஷீ மநஸ ஈஷிதா, ஸர்வஜூ: ஈஸ்வர இத்யர்த:² | பரிபூ:⁴
 ஸர்வேஷாம் பரி உபரி ப⁴வதீதி பரிபூ:⁴ | ஸ்வயம்பூ:⁴ ஸ்வயமேவ ப⁴வதீதி | யேஷாமுபரி
 ப⁴வதி, யஸ்சோபரி ப⁴வதி ஸ ஸர்வ: ஸ்வயமேவ ப⁴வதீதி ஸ்வயம்பூ:⁴ |

ஸ நித்ய-முக்த ஈஸ்வர: யாதா²த²யத: ஸர்வஜூத்வாத் யதா²-ததா²-பா⁴வோ
 யாதா²த²யம் தஸ்மாத் யதா²-பூ⁴த-கர்ம-ப²ல-ஸாத⁴நத: அர்தா²ந் கர்த்தவ்ய-
 பதா³ர்தா²ந் வ்யத³தா⁴த் விஹிதவாந், யதா²நூருபம் வ்யப⁴ஜதி³த்யர்த:² | ஸாஸ்வதீ³ய:
 நித்யாப்ய: ஸமாப்ய: ஸம்வத்ஸரா²யேப்ய: ப்ரஜாபதி³ய: இத்யர்த:² || 8 ||

ஈசாவாஸ்யோபநிஷத்³விபா⁴க:³

அத்ரா³யேந மந்த்ரேண ஸர்வைஷ்ணோ-பரித்யாகே³ந ஜ்ஞாந-நிஷ்டோ²க்தா ப்ரத²மோ
 வேதா³ர்த:², “ஈஸா வாஸ்யமித³ம் ஸர்வம் || மா க்³ரு³த:⁴ கஸ்ய ஸ்வித்³த⁴நம்” (ஈ.
 1) இதி | அஜ்ஞாநாம் ஜிஜீவிஷ்ணாம் ஜ்ஞாந-நிஷ்டா²ஸம்ப⁴வே “குர்வந்நேவேஹ
 கர்மாணி ஜிஜீவிஷேத்” (ஈ. 2) இதி கர்ம-நிஷ்டோ²க்தா தீ³விதீயோ வேதா³ர்த:² |

ப்³ரு³ஹதா³ரண்யகே ப்ரவ்ரு³த்திமார்³ப்ரத³ர்ஸநம்

அநயோஸ்ச நிஷ்ட²யோர்விபா⁴கோ³ மந்த்ர-தீ³வ்ய-ப்ரத³ர்ஸிதயோர்ப்³ரு³ஹதா³ரண்யகே⁵பி
 ப்ரத³ர்ஸித: - “ஸோ⁵காமயத ஜாயா மே ஸ்யாத்” (ப்³ரு³. 1.4.17) இத்யாதி³நா அஜ்ஞஸ்ய
 காமிந: கர்மாணீதி | “மந ஏவாஸ்யாத்மா வாக்³ஜாயா” (ப்³ரு³. 1.4.17) இத்யாதி³-
 வசநாத³ஜ்ஞத்வம் காமித்வம் ச கர்ம-நிஷ்ட²ஸ்ய நிஸ்சிதம் அவக³ம்யதே | ததா² ச
 தத்²லம் ஸப்தாந்ந-ஸர்க:³ | தேஷ்வாத்ம-பா⁴வேந (18) ஆத்ம-ஸ்வருபாவஸ்தா²நம்
 |

ப்³ரு³ஹதா³ரண்யகே நிவ்ரு³த்திமார்³ப்ரத³ர்ஸநம்

ஜாயாதீ³யேஷ்ணோ-த்ரய-ஸம்ந்யாஸேந சாத்ம-விதா³ம் கர்ம-நிஷ்டா²-ப்ராதிகூல்யேந

ஆத்ம-ஸ்வரூப-நிஷ்டை²வ த³ர்ஸிதா - “கிம் ப்ரஜயா கரிஷ்யாமோ யேஷாம் நோ⁵யமாத்மாயம் லோக:” (ப்³ரு³. 4.4.22) இத்யாதி³நா |

ஈசாவாஸ்யே ப்ரத³ர்ஸித-ஜ்ஞாநயோக³-விவரணம்

யே து ஜ்ஞாந-நிஷ்டா:² ஸம்ந்யாஸிந: தேப்⁴ய: 4.3 “அஸுர்யா நாம தே” (ஈ. 3) இத்யாதி³நா அவித்³வந்நிந்தா³-த்³வாரேணாத்மநோ யாதா²த்ம்யம் “ஸ பர்யகா³த்”

(ஈ. 8) இத்யேதத்³ந்நைத்மநந்தரை: உபதி³ஷ்டம் | தே ஹ்யத்ராதி⁴க்ரு³தா ந காமிந் இதி | ததா² ச ஸ்வேதாஸ்வதராணாம் மந்த்ரோபநிஷதி³ “அத்யாஸ்ரமிப்⁴ய: பரமம் பவித்ரம்

ப்ரோவாச ஸம்யக்³ரு³ஷ்டி-ஸங்க⁴-ஜுஷ்டம்” (ஸ்வே. 6.21) இத்யாதி³ விப⁴ஜ்யோக்தம் | ஈசாவாஸ்யே ப்ரத³ர்ஸித-கர்மயோக³-விவரணம்

யே து கர்மிண: கர்ம-நிஷ்டா:² கர்ம குர்வந்த ஏவ ஜிஜீவிஷவ: தேப்⁴ய இத³முச்யதே - “அந்த⁴ம் தம:” இத்யாதி³ |

ப்³ரஹ்மவித்³யா-கர்மஸமுச்சயக²ண்ட³நம்

ஆக்ஷேப:

கத²ம் புநரேவமவக³ம்யதே, ந து ஸர்வேஷாமிதி?

ஸமாதா⁴நம்

உச்யதே - அகாமிந: ஸாத⁴ய-ஸாத⁴ந-பே⁴தோ³பமர்தே³ந “யஸ்மிந் ஸர்வாணி பூ⁴தாநி ஆத்மவாபூ⁴த்³விஜாநத: | தத்ர கோ மோஹ: க: ஸோக ஏகத்வமநுபஸ்யத:” (ஈ. 7)

இதி யதா³த்மைகத்வ-விஜ்ஞாநமுக்தம், தந்ந கேநசித்கர்மண ஜ்ஞாநாந்தரேண வா ஹ்யமுட:⁴ ஸமுச்சிசீஷதி | இஹ து ஸமுச்சிசீஷயா அவித்³வதா³தி³-நிந்தா³

க்ரியதே | தத்ர ச யஸ்ய யேந ஸமுச்சய: ஸம்ப்⁴வதி, ந்யாயத: ஈாஸ்த்ரதோ வா, ததி³ஹோச்யதே | யத்³தை³வம் வித்தம் தே³வதா-விஷயம் ஜ்ஞாநம் தத் கர்ம-

ஸம்ப்³ந்தி⁴த்வேநோபந்யஸ்தம், ந பரமாத்ம-ஜ்ஞாநம் | “வித்³யயா தே³வ-லோக:” (ப்³ரு³. 1.5.16) இதி ப்ரு³த்²க்ப²ல-ஸ்ரவணாத் |

தயோர்ஜ்ஞாந-கர்மணோஹிஹ ஏகைகாநுஷ்டா²ந-நிந்தா³ ஸமுச்சிசீஷயா, ந நிந்தா³-பரைவ, ஏகைகஸ்ய ப்ரு³த்²க்ப²ல-ஸ்ரவணாத் “வித்³யயா ததா³ரோஹந்தி” (ஸுதபத²ப்³ரா. 10.5.4.6) , “வித்³யயா தே³வ-லோக:” (ப்³ரு³. 1.5.16) , “ந தத்ர த³க்ஷிண யாந்தி”

(ஸுதபத²ப்³ரா. 10.5.4.6) , “கர்மண பித்ரு³-லோக:” (ப்³ரு³. 1.5.16) இதி | ந ஹி ஈாஸ்த்ர-விஹிதம் கிஞ்சித்³கர்த்தவ்யதாம் இயாத் | தத்ர -

அந்த⁴ம் தம: ப்ரவிஸந்தி யே⁵வித்³யாமுபாஸதே |

ததோ பூ⁴ய இவ தே தமோ ய உ வித்³யாயா³ரதா: || 9 ||

அந்த⁴ம் தம: அத³ர்ஸநாத்மகம் தம: ப்ரவிஸந்தி | கே? யே அவித்³யாம் வித்³யாயா

அந்யா அவித்யா, தாம், கர்மேத்யர்த:² | கர்மணே வித்யா-விரோதி⁴த்வாத் | தாமவித்யாமக்³நிஹோத்ராதி³-லக்ஷணமேவ கேவலாம் உபாஸதே தத்பரா: ஸந்தோ⁵நுதிஷ்ட²ந்தீத்யபி⁴ப்ராய: | தத: தஸ்மாத³ந்தா⁴த்மகாத் தமஸ: பூ⁴ய இவ ப³ஹுதரமேவ தே தம: ப்ரவிஸந்தி | கே? கர்ம ஹித்வா யே உ யே து வித்யாயாம் ஏவ, தே³வதா-ஜ்ஞானே ஏவ ரதா: அபி⁴ரதா: || 9 ||

தத்ராவாந்தர-ப²ல-பே⁴த³ம் வித்யா (19) -கர்மணே: ஸமுச்சய-காரணமாஹ | அந்யதா² ப²லவத³ப²லவதோ: ஸந்நிஹிதயோரங்கா³ங்கி³தா ஏவ (20) ஸ்யாதி³த்யர்த:² |

அந்யதே³வாஹூர்வித்யயா⁵ந்யதா³ஹூரவித்யயா |
இதி ஸூஸ்ரும தீ⁴ராணம் யே நஸ்தத்³விசசக்ஷிரே || 10 ||

அந்யதே³வேத்யாதி³ | அந்யத் ப்ரு²த²க்³ ஏவ வித்யயா க்ரியதே ப²லமிதி ஆஹூ: வத³ந்தி | “வித்யயா தே³வ-லோக:” (ப்³ரு². 1.5.16) “வித்யயா ததா³ரோஹந்தி” (ஸுதபத²ப்³ரா. 10.5.4.6) இதி ஸ்ருதே: | அந்யத்³ ஆஹூ: அவித்யயா கர்மண க்ரியதே ப²லமிதி | “கர்மண பித்ரு²-லோக:” (ப்³ரு². 1.5.16) இதி ஸ்ருதே: | இதி ஏவம் ஸூஸ்ரும ஸ்ருதவந்தோ வயம் தீ⁴ராணம் தீ⁴மதாம் வசநம் | யே ஆசார்யா ந: அஸ்மப்⁴யம் தத் கர்ம ச ஜ்ஞானம் ச விசசக்ஷிரே வ்யாக்²யாதவந்த: |, தேஷாமயமாக³ம: பாரம்பர்யாக³த இத்யர்த:² || 10 ||

யத ஏவமத: -

வித்யயாம் சாவித்யயாம் ச யஸ்தத்³வேதோ³ப⁴ய⁵ ஸஹ |
அவித்யயா ம்ரு²த்யும் தீர்த்வா வித்யயா⁵ம்ரு²தமஸ்ருதே || 11 ||

வித்யயாம் ச அவித்யயாம் ச தே³வதா-ஜ்ஞானம் கர்ம சேத்யர்த:² | ய: தத்³ ஏதத்³ உப⁴யம் ஸஹ ஏகேந புருஷேண அநுஷ்டே²யம் வேத³ தஸ்யைவம் ஸமுச்சய-காரிண ஏவ ஏக-புருஷார்த²-ஸம்ப்³ந்த:⁴ (21) க்ரமேண ஸ்யாதி³த்யுச்சயதே - அவித்யயா கர்மண அக்³நிஹோத்ராதி³நா ம்ரு²த்யும் ஸ்வாபா⁴விகம் கர்ம ஜ்ஞானம் ச ம்ரு²த்யு-ஸப்³த³-வாச்சயம் உப⁴யம் தீர்த்வா அதிக்ரமய வித்யயா தே³வதா-ஜ்ஞானேந அம்ரு²தம் தே³வதாத்ம-பா⁴வம் அஸ்ருதே ப்ராப்நோதி | தத்³த⁴யம்ரு²தமுச்சயதே யத்³தே³வதாத்ம-க³மநம் || 11 ||

அது⁴நா வ்யாக்ரு²தாவ்யாக்ரு²தோபாஸநயோ: ஸமுச்சிசீஷ்யா ப்ரத்யேகம் நிந்தோ³ச்சயதே -

அந்த⁴ம் தம: ப்ரவிஸந்தி யே⁵ஸம்பூ⁴திமுபாஸதே |

ததோ பூ⁴ய இவ தே தமோ ய உ ஸம்பூ⁴த்யா⁴ரதா: || 12 ||

அந்த⁴ம் தம: ப்ரவிஸந்தி யே அஸம்பூ⁴திம் - ஸம்ப⁴வநம் ஸம்பூ⁴தி:, ஸா யஸ்ய கார்யஸ்ய ஸா ஸம்பூ⁴தி:, தஸ்யா அந்யா அஸம்பூ⁴தி: ப்ரக்ரு⁴தி: காரணமவித்³யா அவ்யாக்ரு⁴தாக்²யா, தாம் அஸம்பூ⁴திமவ்யாக்ரு⁴தாக்²யாம் ப்ரக்ரு⁴திம் காரணமவித்³யாம் காம-கர்ம-பீ³ஜ-பூ⁴தாமத³ர்ஸநாத்மிகாம் - உபாஸதே யே, தே தத³நுருபமேவாந்த⁴ம் தமோ⁵த³ர்ஸநாத்மகம் ப்ரவிஸந்தி | தத: தஸ்மாத³பி பூ⁴ய: ப³ஹுதரமிவ தம: தே ப்ரவிஸந்தி யே உ ஸம்பூ⁴த்யாம் கார்ய-ப³ர்ஹ்மணி ஹிரண்யக³ர்பா⁴க்²யே ரதா: || 12 ||

அது⁴நா உப⁴யோருபாஸநயோ: ஸமுச்சய-காரணமவயவ-ப²ல-பே⁴த³மாஹ - அந்யதே³வாஹு: ஸம்ப⁴வாத³ந்யதா³ஹுரஸம்ப⁴வாத் | இதி ஸூ³ந்ரும தீ⁴ராணாம் யே நஸ்தத³விசசக்ஷிரே || 13 ||

அந்யதே³வேதி | அந்யதே³வ ப்ரு⁴த²கே³வ ஆஹு: ப²லம் ஸம்ப⁴வாத் ஸம்பூ⁴தே: கார்ய-ப³ர்ஹ்மோபாஸநாத் அணிமாத³யைஸ்வர்ய-லக்ஷணம் வ்யாக்²யாதவந்த இத்யர்த:² | ததா² ச அந்யதா³ஹு: அஸம்ப⁴வாத் அஸம்பூ⁴தேரவ்யாக்ரு⁴தாத³ அவ்யாக்ரு⁴தோபாஸநாத் | யது³க்தம் “அந்த⁴ம் தம: ப்ரவிஸந்தி” இதி, “ப்ரக்ரு⁴தி-லய:” இதி ச பௌராணிகைருச்சயதே | இதி ஏவம் ஸூ³ந்ரும தீ⁴ராணாம் வசநம் யே ந: தத³விசசக்ஷிரே வ்யாக்ரு⁴தாவ்யாக்ரு⁴தோபாஸந-ப²லம் வ்யாக்²யாதவந்த இத்யர்த:² || 13 ||

யத ஏவமத: ஸமுச்சய: ஸம்பூ⁴த்யஸம்பூ⁴த்யுபாஸநயோர்யுக்த: ஏவ ஏக-புருஷார்த²த்வாச்சேத்யா -

(அ) ஸம்பூ⁴திம் ச விநாஸம் ச யஸ்தத³வேதோ³ப⁴ய⁴ ஸஹ | விநாஸேந ம்ரு⁴த்யும் தீ⁴ர்த்வா⁵ஸம்பூ⁴த்யா⁵ம்ரு⁴தமஸ்ருதே || 14 ||

ஸம்பூ⁴திம் ச விநாஸம் ச யஸ்தத³வேதோ³ப⁴யம் ஸஹ, விநாஸேந விநாஸோ த⁴ர்மோ யஸ்ய கார்யஸ்ய ஸ: தேந த⁴ர்மிண அபே⁴தே³நோச்சயதே “விநாஸ:” இதி | தேந தது³பாஸநேந அநைஸ்வர்யமத⁴ர்ம-காமாதி³-தோ³ஷ-ஜாதம் ச ம்ரு⁴த்யும் தீ⁴ர்த்வா - ஹிரண்யக³ர்போ⁴பாஸநேந ஹ்யணிமாதி³-ப்ராப்தி: ப²லம், தேந அநைஸ்வர்யாதி³-ம்ரு⁴த்யுமதீ³ய - அஸம்பூ⁴த்யா அவ்யாக்ரு⁴தோபாஸநயா அம்ரு⁴தம் ப்ரக்ரு⁴தி-லய-லக்ஷணம் அஸ்ருதே | “ஸம்பூ⁴திம் ச விநாஸம் ச” இத்யத்ராவர்ணலோபேந (22) நிர்³தே³ஸோ த³ர்ஷ்டவ்ய:, ப்ரக்ரு⁴தி-லய-ப²ல-ஸ்ரு⁴த்யநுரோதாத் || 14 ||

மாநுஷ-தை³வ-வித்த-ஸாத்⁴யம் ப²லம் ஸாஸ்த்ர-லக்ஷணம் ப்ரக்ரு³தி-லயாந்தம் |
ஏதாவதீ ஸம்ஸார-க³தி: | அத: பரம் பூர்வோக்தம் “ஆத்மைவாபூ⁴த்³விஜ்நாநத:” (ஈ. 7)
இதி ஸர்வாத்ம-பா⁴வ ஏவ ஸர்வைஷண-ஸம்ந்யாஸ-ஜ்ஞாந-நிஷ்டா²-ப²லம் | ஏவம்
த்³வி-ப்ரகார: ப்ரவ்ரு³த்தி-நிவ்ரு³த்தி-லக்ஷணே வேதா³ர்²தோ²த்³ப்ரகாஸித: |

தத்ர ப்ரவ்ரு³த்தி-லக்ஷணஸ்ய வேதா³ர்²தஸ்ய விதி⁴-ப்ரதிஷேத⁴-லக்ஷணஸ்ய
க்ரு³த்ஸநஸ்ய ப்ரகாஸநே ப்ரவரக்³யாந்தம் ப்ரஹ்மணமுபயுக்தம் | நிவ்ரு³த்தி-
லக்ஷணஸ்ய வேதா³ர்²தஸ்ய ப்ரகாஸநே அத ஊர்த்⁴வம் ப்³ரு³ஹதா³ரண்யகம்
உபயுக்தம் |

தத்ர நிஷேகாதி³-ஸ்மஸாநாந்தம் கர்ம குர்வந் ஜிஜீவிஷேத்³யோ வித்³யயா ஸஹ, அபர-
ப்³ரஹ்ம-விஷயயா, தது³க்தம் - “வித்³யாம் சாவித்³யாம் ச யஸ்தத்³வேதோ³ப⁴யம்
ஸஹ | அவித்³யயா ம்ரு³த்யும் தீர்த்வா வித்³யயா⁵ம்ரு³தமஸ்நுதே” (ஈ. 11)
இதி | தத்ர (ஸோ⁵தி⁴காரீ) கேந மார்கே³ணம்ரு³தத்வமஸ்நுதே? இத்யுச்சயதே
- “தத்³யத்தஸ்த்யமஸௌ ஸ ஆதி³த்யோ ய ஏஷ ஏதஸ்மிந்மண்ட³லே
புருஷோ யஸ்சாயம் த³க்ஷிணே⁵க்ஷந்புருஷ:” (ப்³ரு³. 5.5.2) | ஏதது³ப⁴யம்
ஸத்யம் ப்³ரஹ்மோபாஸநீ:, யதோ²க்த-கர்ம-க்ரு³ச்ச ய:, ஸோ⁵ந்தகாலே ப்ராப்தே
ஸத்யாத்மாநம் (23) ஆத்மந: ப்ராப்தி-த்³வாரம் யாசதே -
ஹிரண்மயேந பாத்ரேண ஸத்யஸ்யாபிஹிதம் முக²ம் |

தத்த்வம் பூஷந்நபாவ்ரு³ணு ஸத்யத⁴ர்மாய த்³ரு³ஷ்டயே || 15 ||

ஹிரண்மயேந பாத்ரேண ஹிரண்மயம் இவ ஹிரண்மயம், ஜ்யோதீர்மயமித்யேதத் |
தேந பாத்ரேண இவ அபிதா⁴ந-பூ⁴தேந ஸத்யஸ்ய ஏவ ஆதி³த்ய-மண்ட³லஸ்த²ஸ்ய
ப்³ரஹ்மண: அபிஹிதம் ஆச்சா²தி³தம் முக²ம் த்³வாரம் | தத் (24) த்வம் ஹே பூஷந்
அபாவ்ரு³ணு அபஸாரய ஸத்யத⁴ர்மாய தவ ஸத்யஸ்யோபாஸநாத் ஸத்யம் த⁴ர்மோ
யஸ்ய மம ஸோ⁵ஹம் ஸத்ய-த⁴ர்மா தஸ்மை மஹ்யம் | அத²வா, யதா²-பூ⁴தஸ்ய
த⁴ர்மஸ்யாநுஷ்டா²த்ரே | த்³ரு³ஷ்டயே தவ ஸத்யாத்மந உபலப்³த⁴யே || 15 ||

பூஷந்நேகர்ஷே யம ஸூர்ய ப்ராஜாபத்ய வ்யூஹ ரஸ்மீந் ஸமூஹ தேஜ: |

யத்தே ரூபம் கல்யாணதமம் தத்தே பஸ்யாமி யோ⁵ஸாவஸௌ புருஷ: ஸோ⁵ஹமஸ்மி
|| 16 ||

பூஷந்நிதி | ஹே பூஷந் ஜக³த: போஷணாத்தூஷா ரவி: | ததா² ஏக ஏவ ரு³ஷதி
க³ச்ச²தீத்யேகர்ஷி:, ஹே ஏகர்ஷே | ததா² ஸர்வஸ்ய ஸம்யமநாத்³யம:, ஹே யம
| ததா² ரஸ்மீநாம் ப்ராணாநாம் ரஸாநாம் ச ஸ்வீகரணாத் ஸூர்ய:, ஹே ஸூர்ய |
ப்ரஜாபதேரபத்யம் ப்ராஜாபத்ய:, ஹே ப்ராஜாபத்ய | வ்யூஹ விக³மய ரஸ்மீந் ஸ்வாந்

। ஸமுஹ ஏகீகுரு உபஸம்ஹர தே தேஜ: தாபகம் (25) ஜ்யோதி: । யத் தே தவ ரூபம் கல்யாணதமம் அத்யந்த-ஸோப⁴நம், தத் தே தவ ஆத்மந: ப்ரஸாதா³த் பஸ்யாமி । கிஞ்ச, அஹம் ந து த்வாம் ப்ரு⁴த்யவத்³ யாசே, யோ⁵ஸௌ ஆதி³த்ய-மண்ட³லஸ்த:² வ்யாஹ்ரு⁴த்யவயவ: (26) புருஷ: புருஷாகாரத்வாத், பூர்ணம் வானேந ப்ராண-பு³த்³யாத்மநா ஜக³த்ஸமஸ்தமிதி புருஷ: । புரி ஸயநாத்³வா புருஷ: । ஸோ⁵ஹம் அஸ்மி ப⁴வாமி || 16 ||

வாயுரநிலமம்ரு⁴தமதே²த³ம் ப⁴ஸ்மாந்த³ ஸரீரம் ।

ஓ க்ரதோ ஸ்மர க்ரு⁴த்³ ஸ்மர க்ரதோ ஸ்மர க்ரு⁴த்³ ஸ்மர || 17 ||

வாயுரிதி । அதே²தா³நீம் மம மரிஷ்யதோ வாயு: ப்ராண: அத்⁴யாத்ம-பரிச்சே²த³ம் ஹித்வா அதி⁴தை³வதாத்மநம் ஸர்வாத்மகம் அநிலம் அம்ரு⁴தம் ஸூத்ராத்மநம், ப்ரதிபத்³யதாமிதி வாக்ய-ஸேஷ: । “விங்க³ம் சேத³ம் ஜ்ஞாந-கர்ம-ஸம்ஸ்க்ரு⁴தமுத்க்ராமது” இதி த்³ர்ஷ்டவ்யம், மார்ச³-யாசந-ஸாமர்த்த²யாத் । அத² இத³ம் ஸரீரம் அக்³நௌ ஹுதம் ப⁴ஸ்மாந்தம் ப⁴ஸ்மாவஸேஷம் பூ⁴யாத் । ஓமிதி யதோ²பாஸநம் ஓம்ப்ரதீகாத்மகத்வாத் ஸத்யாத்மகம் அக்³ந்யாக²யம் ப்³ர்ஹ்மாபோ⁴தே³நோச்யதே । ஹே க்ரதோ ஸங்கல்பாத்மக ஸ்மர யந்ம ஸ்மர்த்தவ்யம் தஸ்ய காலோ⁵யம் ப்ரத்யுபஸ்தி²த: । அத: ஸ்மர ஏதாவந்தம் காலம் பா⁴விதம் । க்ரு⁴தம் அக்³நே ஸ்மர யந்மயா பா³ல்ய-ப்ரப⁴ரு⁴த்யநுஷ்ட²தம் கர்ம தச்ச ஸ்மர । க்ரதோ ஸ்மர க்ரு⁴தம் ஸ்மர இதி புநர்வசநமாத்³ரார்த்த²ம் || 17 ||

புநரந்யேந மந்த்ரேண மார்ச³ம் யாசதே -

அக்³நே நய ஸுபதா² ராயே அஸ்மாந் விஸ்வாநி தே³வ வயுநாநி வித்³வாந் ।

யுயோத்⁴யஸம்ஜ்ஜுஹூராணமேநோ பூ⁴யிஷ்டா²ம் தே நம உக்திம் விதே⁴ம || 18 ||

அக்³நே நயேதி । ஹே அக்³நே நய க³மய ஸுபதா² ஸோப⁴நேந மார்சே³ண । ஸுபதே²தி விஸேஷணம் த³க்ஷிண-மார்ச³-நிவ்ரு⁴த்த்யர்த்த²ம் । நிர்விண்னோ⁵ஹம் த³க்ஷிணேந மார்சே³ண க³தாக³த-லக்ஷணேந । அதோ யாசே த்வாம் புந: புந: க³மநாக³மந-வர்ஜிதேந ஸோப⁴நேந பதா² நய । ராயே த⁴நாய, கர்ம-ப²ல-போ⁴கா³யேத்த்யர்த்த:² । அஸ்மாந் யதோ²க்த-த⁴ர்ம-ப²ல-விஸிஷ்டாந் விஸ்வாநி ஸர்வாணி ஹே தே³வ வயுநாநி கர்மாணி, ப்ரஜ்ஞாநாநி வா வித்³வாந் ஜாநந் ।

கிஞ்ச, யுயோதி⁴ வியோஜய விநாஸய அஸ்மத்³ அஸ்மத்த: ஜுஹூராணம் குடிலம் வஞ்சநாத்மகம் ஏந: பாபம் । ததோ வயம் விஸூத்³தா:⁴ ஸந்த: இஷ்டம் ப்ராபஸ்யாம இத்யபி⁴ப்ராய: । கிந்து வயமிதா³நீம் தே ந ஸக்ரும: பரிசர்யாம் கர்தும் । பூ⁴யிஷ்டா²ம்

ப³ஹுதராம் தே துப்யம் நம-உக்திம் நமஸ்கார-வசநம் விதே⁴ம நமஸ்காரேண பரிசரேம இத்யர்த:² || 18 ||

“அவித்³யயா ம்ரு²த்யும் தீர்த்வா வித்³யயாம்ரு²தமஸ்நுதே” (ஈ. 11), “விநாஸேந ம்ரு²த்யும் தீர்த்வா அஸம்பூ⁴த்யா அம்ரு²தமஸ்நுதே” (ஈ. 14) இதி ஸ்ருத்வா கேசித் ஸம்ஸயம் குர்வந்தி | அத: தந்நிராகரணர்த²ம் (27) ஸங்க்ஷேபதோ விசாரணம் கரிஷ்யாம: | தத்ர தாவத் கிம்-நிமித்த: ஸம்ஸய: இதி? உச்யதே -

ஆக்ஷேப:

வித்³யா-ஸப்³தே³ந முக்²யா பரமாத்ம-வித்³யைவ கஸ்மாந்ந க்³ரு²ஹ்யதே, அம்ரு²தத்வம் ச?

ஸமாதா⁴நம்

நநு உக்தாயா: பரமாத்ம-வித்³யாயா: 6.1 கர்மணஸ்ச விரோதா⁴த் ஸமுச்சயாநுபபத்தி: |

ஆக்ஷேப:

ஸத்யம் | விரோதா⁴ஸ்து நாவக³ம்யதே, விரோதா⁴விரோதா⁴யோ: ஶாஸ்த்ர-ப்ரமாணகத்வாத் | யதா² அவித்³யாநுஷ்டா²நம் (28) வித்³யோபாஸநம் ச ஶாஸ்த்ர-ப்ரமாணகம், ததா² தத்³விரோதா⁴விரோதா⁴வபி | யதா² ச “ந ஹிம்ஸ்யாத்ஸர்வா பூ⁴தாநி” இதி ஶாஸ்த்ராத³வக³தம், புந: ஶாஸ்த்ரேணைவ பா³த்⁴யதே “அத்⁴வரே பஸூம் ஹிம்ஸ்யாத்” இதி, ஏவம் வித்³யாவித்³யயோரபி (29) ஸ்யாத், வித்³யா-கர்மணோஸ்ச ஸமுச்சய: |

ஸமாதா⁴நம்

ந | “தூ³ரமேதே விபரீதே விஷலசீ அவித்³யா யா ச வித்³யா” (க. 1.2.4) இதி ஸ்ருதே: |

ஆக்ஷேப:

“வித்³யாம் சாவித்³யாம் ச” இதி வசநாத³விரோதா⁴ இதி சேத் |

ஸமாதா⁴நம்

ந | ஹேது-ஸ்வரூப-ப²ல-விரோதா⁴த் | வித்³யாவித்³யாவிரோதா⁴விரோதா⁴யோர்விகல்பாஸம்ப⁴வ (30)

|

ஆக்ஷேப:

ஸமுச்சய-விதா⁴நாத³விரோதா⁴ ஏவேதி சேத் |

ஸமாதா⁴நம்

ந | ஸஹ-ஸம்ப⁴வாநுபபத்தே: |

ஆகே஑ப:

கர்மேணைகாஸ்யே 1.2 ஸ்யாதாம் வித்³யாவித்³யே இதி சேத் |

ஸமாதா⁴நம்

ந | வித்³யோத்பத்தௌ அவித்³யாயா: ஹ்யஸ்தத்வாத் ததா³ஸ்யே⁵வித்³யாநுபபத்தே: | ந ஹி “அக்³நிருஷ்ண: ப்ரகாஸஸ்ச” இதி விஜ்ஞானோத்பத்தௌ யஸ்மிந்நாஸ்யே தது³த்பந்நம், தஸ்மிந்நேவாஸ்யே “ஸீதோ⁵க்³நிரப்ரகாஸோ வா” இத்யவித்³யாயா உத்பத்தி: | நாபி ஸம்ஸய:, அஜ்ஞாநம் வா | “யஸ்மிந்ஸர்வாணி பூ⁴தாநி ஆத்மவாபூ⁴த்³விஜாநத: | தத்ர கோ மோஹ: க: ஸோக ஏகத்வம் அநுபஸ்யத:” (ஈ 7) இதி ஸோக-மோஹாத்³யஸம்ப⁴வ-ஸ்ருதே: | அவித்³யாஸம்ப⁴வாத் தது³பாதா³நஸ்ய கர்மணை⁵ஸ்யநுபபத்திமவோசாம | “அம்ரு³தமஸ்ருதே” இத்யாபேக்ஷிகமம்ரு³தம் | வித்³யா-ஸப்³தே³ந பரமாத்ம-வித்³யா-க்³ரஹணை “ஹிரண்மயேந” இத்யாதி³நா த்³வார-மார்கா³தி³-யாசநம் அநுபபந்நம் ஸ்யாத் | தஸ்மாத்³ உபாஸநயா ஸமுச்சய:, ந பரமாத்ம-விஜ்ஞானேந, இதி யதா² அஸ்மாபி:⁴ வ்யாக்²யாத ஏவ மந்த்ராணாமர்த² இதுபரம்யதே ||

இதி ஸ்ரீமத்பரமஹம்ஸபரிவ்ராஜகாசார்யஸ்ய ஸ்ரீகோ³விந்த³ப⁴க்³வத்பூஜ்யபாத³ஸிஷ்யஸ்ய ஸ்ரீமச்ச²ங்கரப⁴க்³வத: க்ரு³தௌ ஈஸாவாஸ்யோபநிஷத்³பா⁴ஷ்யம் ஸம்பூர்ணம் ||

டிப்பணீ

- (1) ஈூக்ஸயஜூ:ஸம்ஹீதாயா: வாஜஸநேயீஸம்ஹிதேத்யபரநாம்ந்யா: சத்வாரிம்ஸத³த⁴யாயா: (40த்³யண்) இயமுபநிஷத் | |
- (2) அது⁴நா மயா வ்யாக்²யாயதே இதி ஸேஷ: |
- (3) பாட²பே⁴த³ - க்வசிந்ந |
- (4) ஜக³த: இத³ம் லக்ஷணம் | ஜக³த்³ நாம நாம-ரூப-கர்மா²யம் விகார-ஜாதம் |
- (5) பாட²பே⁴த³ - ஆத்மஸம்ப்³ந்தி⁴தாபா⁴வாதா³த்மாநமிதி வா |
- (6) to covet (4PP.Set) II Per.Sing.Aorist, லுங் (மா லுவி 3.3.175) , when மா prefix is used with லுங், then லுங் can have the meaning of லிங் and லோட் .
- (7) பாட²பே⁴த³ - த⁴நமிதி ந க்வசித் |
- (8) அத்ர குர்வந்நேவ ஜிஜீவிஷேதி³தி ந விதி:⁴ | ஜீவநேச்சா²யா: ராக³ப்ராப்தத்வாத் அபி து யதி³ ஜிஜீவிஷேத் ததா³ குர்வந்நேவ ஜிஜீவிஷேதி³தி இச்சா²மநூத்³ய கர்மகரணம் விதீ⁴யதே | பூர்வமந்த்ரஸ்ய து மா க்³ரு⁴த⁴ இதி இச்சா²நிஷேதா⁴த் ஸம்ந்யாஸவிஷயத்வம் | அஸ்ய து இச்சா²நுவாதா³த்³ க்³ரு⁴ஹஸ்த²விஷயத்வம் ச

ஸ்பஷ்டமேவ | ததோ மந்த்ரயோ: பி⁴ந்நவிஷ்யத்வாத்³ ப்³ரஹ்மவித்³ ஏவ கர்மவிதி⁴ரிதி
ந யுக்தம் | ஸ்துதயே⁵நுமதிர்வா (ப்³ர.ஸூ. 3.4.14) இதி ப்³ரஹ்மஸூத்ரே து
யத்³ய்யத்ர ப்ரகரணஸாமர்த்²யாத் வித்³வானேவ குர்வந் இத்யபி⁴ஸம்³ப்த⁴யதே ததா²பி
வித்³யாஸ்துதயே கர்மாநுஜ்ஞாநமேததி³த்யுக்தம் | தாவதா ந ஜ்ஞாநகர்மஸமுச்சய:
ஸித்³த⁴யேத் |

(9) பாட²பே⁴த³ - ஏவம்ப்ரகாரே இதி வா |

(10) பாட²பே⁴த³ - சகாரோ ந க்வசித் |

(11) பாட²பே⁴த³ - நிவ்ரு³த்திஸ்ச விபா⁴வித: இதி வா |

(12) ப⁴வந்தி இதி ஸேஷ: |

(13) மநஸோ ஜவீய: இதி ச இதி ஸேஷ: |

(14) ஆத்மந: ஆபா⁴ஸமாத்ரமபி தே³வாநாம் நைவ விஷயீ⁴வதி |

(15) பாட²பே⁴த³ - இவ இத்யஸ்மிந் ஸ்தா²நே இதி, இதி வா |

(16) ஸ்வமாத்மாநம் தேஷாம் பூ⁴தாநாமாத்மத்வேந பஸ்யதி இத்யந்வய: |

(17) பாட²பே⁴த³ - ஸிரா இதி வா |

(18) அநாத்ம-ஸ்வரூபாவஸ்தா²நம் இதி வா பாட: ² |

(19) உபாஸநா |

(20) பாட²பே⁴த³ - அங்கா³ங்கி³தயா ஜாமிதைவ ஸ்யாதி³தி வா |

(21) ஸமுச்சய-காரிண ஏகைக-புருஷார்த²-ஸம்³ப்த⁴:⁴ இதி பாடா²ந்தரம் |

(22) அஸம்பூ⁴திம் ச விநாஸம் ச இதி த்³ரஷ்டவ்ய: |

(23) ஆதி³த்யமண்ட³லஸ்த²புருஷம் |

(24) தத் - த்³வாரம் |

(25) தாவகமிதி வா |

(26) தஸ்ய பூ⁴ரிதி ஸிர: பு⁴வரிதி பா³ஹூ ஸுவரிதி ப்ரதிஷ்டா² (ப்³ரு³. 5.5.3) |
ப்ரதிஷ்டே²தி பாதௌ³ |

(27) தந்நிர்தா⁴ரணாத்²மிதி வா |

(28) அவித்³யாயா: கர்மண: அநுஷ்டா²நம் வித்³யாயா: ப்³ரஹ்மவித்³யாயா: உபாஸநம்
ச |

(29) அவிரோத:⁴ ஸ்யாதி³தி பா⁴வ: |

(30) வித்³யா, அவித்³யா, விரோத:⁴, அவிரோத:⁴ - ஏதே ஸர்வே ஸித்³த⁴வஸ்துத்வாத் ந
விகல்பார்ஹா: | உதி³தே ஜூஹோதி இத்யத்ர அநுதி³தே ஜூஹோதீ³த்யபி ஸம்³ப்த⁴வதி |
கிந்து ஸூர்யஸ்யாஸ்தித்வே விகல்போ நாஸ்தி |

ஸாமவேதீ³யாந்தர்க்³த-தவலகார-ஸாகா²யா: நவமோ⁵த⁴யாய: இயமுபநிஷத் |

Encoded and proofread by svAminI tattvapriyAnanda tattvapriya3108 at gmail.com

——
Ishavasyopanishat with Shankarabhashya
pdf was typeset on August 28, 2025

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

